

פרשת דברים

ואו החיבור ³¹⁴ וואו ההיפוך

ואו החיבור עיקר נקודתה היא בשוא כגון "וַיִּחַפְּרוּ-לָנוּ אֶת-הָאָרֶץ וַיֵּשְׁבוּ אֹתָנוּ דָבָר" (א,כב). מ"מ לעיתים קרובות ישתנה השוא הזה לתנועות אחרות. השוא ישתנה לשורוק אם יבוא ואו החיבור לפני שוא ³¹⁵ ולפני אותיות בומ"ף ³¹⁶ כגון "פָּנֵינוּ וְסָעֵנוּ לָכֶם וּבָאֵנוּ וְכוּ" (פסוק ז). ³¹⁷ וכן ישתנה לחיריק לפני יוד שבמקור מנוקדת בשוא כגון "וַיִּבְרַךְ אֶתְכֶם" (פסוק יא). הנקוד של ואו החיבור ישתנה לצירי לפני שם אלהות כגון "הַקְּשִׁיבָה לְקוֹל שׁוֹעֵי מַלְכֵי יִשְׂרָאֵל כִּי-אֵלֶיךָ אֲתַפְּלֵל" (תהלים ה, ג), וכן צריך לומר בתפילה "אלהינו ואלהי אבותינו" ³¹⁸. ואו החיבור תנוקד בפתח לפני חטף-פתח כגון "וַתִּצְרַת" (א,א), ובסגול לפני חטף-סגול כגון "וַיֵּאמְרוּ" (תהלים קיט פסוקים עה וקלח ובתפילה לאחר ק"ש "אמת וְאֱמוּנָה"), וכן במילים "וְהָיָה" ו"וְחָיָה" כמו "וְהָיָה בְרַכְּהָ" (בראשית יב, ב) וכמו "וַיִּתְפַּלֵּל בְּעֶדְךָ יְיָ" (בראשית כ, ז). לפני חטף-קמץ תבוא הואו בקמץ כגון "וַתִּחַלְּטֵם" (כח, ט), ונמצא "וַיֵּאמְרוּ" (מלכים א ט, כו) והוא מקום יחידי בתנ"ך לפני אלף. ואו החיבור במילה זעירא ³¹⁹ תנוקד לפעמים בקמץ כמו "וַיִּרְם" (א,כח). לכאורה נוצר הרושם שכל התנועות ³²⁰ "כשורות" לואו החיבור אולם אין הדבר כן ולפעמים תשתנה משמעות המילה אם תשתנה התנועה, כדלהלן. ואו בראש מילה משמשת לא רק כואו החיבור אלא גם להפך פעלים מעתיד לעבר ומעבר לעתיד. ואו המהפכת מעתיד לעבר תנוקד בפתח ודגש אחריה, ולפני אלף

(האית"ן) בקמץ ³²¹ לתשלום הדגש. לדוגמא: "וַיִּאָדְבֶר ... וַתִּמְרוּ ... וַתִּזְדְּרוּ וַתַּעֲלוּ הַהֲרָה" (א, מג) במקום דברתי ... המריתם ... זדתם. ואם (לדוגמא) במקום "וַיִּחַפְּרוּ-לָנוּ אֶת-הָאָרֶץ" (א,כב) שבני ישראל מבקשים שהמרגלים ירגלו את הארץ בלשון עתיד (והואו היא ואו החיבור), נאמר "וַיִּחַפְּרוּ-לָנוּ" עם ואו בפתח, יהיה הואו ואו ההיפוך וישמע שהמרגלים כבר ריגלו את הארץ ותשתנה המשמעות. לעומת זאת ואו ההיפוך מעבר לעתיד מנוקדת כמו ואו החיבור אולם הבדל יש ביניהם שלאחר ואו ההיפוך מעבר לעתיד יבוא הפועל מלרע (מלבד נסוג אחר ואס"ף) ואילו לאחר ואו החיבור יבוא הפועל כדינו גם מלעיל. לדוגמא: בלשון עבר אומרים "וַיִּנְתַּתִּי אֶת-לְבִי" (קהלת א, יג) "וַיְדַבְּרֵתִי עַל-הַנְּבִיאִים" (הושע יב, יא) - מלעיל והואו היא ואו החיבור אבל אם תהיה ואו ההיפוך אז יבוא הפועל שעמו מלרע ³²² כמו "וַיְדַבְּרֵתִי אֶתְךָ" (שמות כה, כב), "וַיִּנְתַּתִּי מִטֵּר-אַרְצְכֶם" (דברים יא, יד). ויש להקפיד מאוד בזה בפרט בקריאת שמע ולומר וְאֶהְבֶּתָּ, וְשִׁנְתָּתָם, וְדַבַּרְתָּ, וְקִשְׁרָתָם, וְכַתְּבָתָם, וְנִתְּתִי, וְאֶסְפָּתָּ, וְאֶכְלָתָּ, וְסָרְתָם, וְעַבְדָּתָם, וְהִשְׁתַּחֲוִיתָם, וְאָבַדְתָם, וְשָׁמַתָם, וְלִמְדָתָם, וְרֵאִיתָם כולם מלרע וצריך להאריך בתנועה האחרונה בהם, אבל וְשִׁבְעַת - מלעיל מפני שהוא בסוף פסוק ³²³. וכן בפרק ח' פסוק י' "וְאֶכְלָתָּ" - מלרע, "וְשִׁבְעַת" - מלעיל מפני שהוא באתנח ³²⁴, "וְיִבְרַכְתָּ" - מלרע. ואע"פ שמילת "ושבעת" מלעיל בגלל סיבות דקדוקיות, נשארת משמעותה בלשון עתיד כמו חברותיה שבפסוק.

³¹⁴ עיין בלחם-הבכורים שער שני לתנועות (שער ט"ו) מדף מ"ח ע"ב והלאה.
³¹⁵ שע"כ שניהם שואים נעים וזה לא יתכן וכלל בידנו שלא יבואו שני שואים בראש המילה.
³¹⁶ שאז קשה על הלשון לבטא ואו כשוא נע ואחריו אחת מאותיות השפתים כמוצא הואו.
³¹⁷ ועיין במאמר לעיל בפרשת שמיני על ואו שורוק בראש מילה ואלף גנובה.
³¹⁸ יש לשים לב שהאלף נחה.
³¹⁹ לאו דווקא, אלא שהטעם בתחילתה.
³²⁰ למעשה כולם חוץ מחולם, קבוץ, קמץ חטוף והחטפים.

³²¹ ראה למשל ביחזקאל טז, ו-יב (הפטרות פרשת שמות לבבלים ולתמנים) "וַיֵּאָדְבֶר עֲלֶיךָ וַיִּאָדְבֶר" וכו' דוגמאות לרוב.
³²² אמנם מנחי למד גם עם הואו המהפכת הם מלעיל כמו ונשאתי לכל המקום, ומצאת כי תדרשנו (ד, כט), ועשית שלחן (שמות כה, כג) ובנית מזבח (שופטים ו, כו) ודומיהן. אבל והוצאת (דברים יז, ה), והוצאתי (שמות ו-ז), והפליתי (שמות ח, יח) הם מלרע כי הם מבנין הפעיל ויש יוצאים מן הכלל [שירי דוד דף כ' ע"א].
³²³ וכן בפרק ו פסוק יא.
³²⁴ וכן שם בפסוק יב.